

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

Warszawa, 11 lipca 2002 r.

35628

RPO-413914-02/XI/GR

Pani dr Krystyna Łybacka
Minister Edukacji Narodowej i Sportu

Szanowna Pani Minister,

W dniu 28 czerwca w siedzibie Ministerstwa Edukacji Narodowej odbyła się konferencja, której celem było zaprezentowanie wyników badań pozwalających na szczegółową diagnozę barier ograniczających możliwości uzyskania przez polską młodzież wykształcenia średniego (zarówno leżące poza systemem oświaty, jak i wiążące się z jego organizacją i działaniem), na oszacowanie efektów istnienia owych barier, a także opracowanie rekomendacji mających na celu poprawę istniejącego stanu rzeczy. W czasie jej trwania przedstawiono reprezentatywne badanie ankietowe roczników 1978 i 1979 pozwalające na ocenę dostępu do matury z perspektywy równości szans (Prof. I. Białecki), raport rekomendacyjny oparty na interpretacji tych wyników (Prof. J. Herczyński) oraz fragmenty raportu dotyczącego tzw. odpadu szkolnego (Prof. B. Fatyga z Zespołem).

Kierunki polityki edukacyjnej, funkcjonowanie systemu oświaty są przedmiotem zainteresowania całego społeczeństwa. Nie może to dziwić - przyszłość naszego społeczeństwa związana jest w oczywisty sposób z jakością kształcenia dzieci i młodzieży. W demokratycznym państwie respektowane są również zarówno prawa rodziców do udziału w życiu szkoły, jak i prawa obywateli do transparentności życia publicznego (w tym - zadań realizowanych dla dobra publicznego, do których niewątpliwie należą zadania oświatowe). Bez społecznej kontroli i nadzoru trudno o ich właściwe wykonywanie, zaś bez społecznego dyskursu - nie wydaje się możliwe ich sensowne kreowanie.

Tymczasem tytuł jednego z przedstawianych raportów okazał się być sformułowany cokolwiek przewrotnie („Stan wiedzy teoretycznej i praktycznej o problemie

odpadu szkolnego"). Oczywiście, niemożliwe było przedstawienie jego pełnej treści na konferencji w dn. 28 czerwca. Co więcej, okazało się także, że raport ten - finansowany przez Bank Światowy z grantu rządu Japonii i gotowy do druku - nie będzie przekazany do publicznej wiadomości, gdyż został obłożony dwuletnią karencją przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, które zleciło badania.

Moje dzisiejsze wystąpienie do Pani Minister dotyczy właśnie tej ostatniej kwestii.

Zgodnie z art. 61 ust. 1 Konstytucji RP: „Obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Prawo to obejmuje również uzyskiwanie informacji o działalności organów samorządu gospodarczego i zawodowego, a także innych osób oraz jednostek organizacyjnych w zakresie, w jakim wykonują one zadania władzy publicznej i gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa”. Bardzo szerokie formy, w jakich prawo to może być realizowane określa ust. 2 tego artykułu; ust. 4 nakazuje rozwinięcie w ustawach zwykłych jedynie kwestii trybu udzielania informacji (np. procedur uwzględniających charakter i specyfikę niektórych informacji). Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. Nr 12, poz. 1198), która, częściowo, realizuje art. 61 ust. 4 Konstytucji określa tryb postępowania w sprawie dostępu do informacji. Osobie zainteresowanej - której jednostka zobowiązana do udzielenia informacji publicznej informacji tej nie udzieliła, nie podjęła decyzji o odmowie jej udzielenia, terminie udzielenia lub w terminie ustalonym informacji nie przekazała - przysługuje powództwo do sądu powszechnego o ustalenie prawa do informacji. Osobie, której odmówiono dostępu do informacji publicznej przysługuje odpowiednio: 1/ prawo do skargi do sądu administracyjnego ze względu na objęcie żądanej informacji lub jej części tajemnicą (w przypadku tajemnicy służbowej, państwowej, skarbowej i statystycznej), 2/ prawo do wniesienia do sądu powszechnego powództwa o ustalenie prawa do informacji (przy powołaniu się na ochronę danych osobowych, dobra osobiste, tajemnicę bankową, przedsiębiorcy lub prawo do prywatności).

Samo prawo do informacji o działaniach władzy publicznej i osób wykonujących zadania publiczne nie wymaga rozwinięcia w ustawach szczególnych - art. 62 ust.1 Konstytucji kształtuje bowiem obywatelskie prawo do dostępu do informacji, a jednocześnie nakłada na organy władzy obowiązek udostępniania oczekiwanych informacji.

Ten sam artykuł Konstytucji wyznacza warunki, w jakich dopuszczalne jest ograniczenie prawa do autonomii informacyjnej, w społeczeństwie demokratycznym traktowanego jako podstawowy warunek demokratycznego uczestnictwa w życiu publicznym. Nie ulega wątpliwości, że ograniczeń tego prawa - które „może nastąpić wyłącznie ze względu na określone w ustawach ochronę wolności i praw innych osób oraz podmiotów gospodarczych, ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa lub ważnego interesu gospodarczego państwa” (art. 61 ust. 3 Konstytucji) - nie można interpretować

rozszerzająco. Regulacja taka krępuje zatem ewentualne działania legislacyjne organów władzy w tym kierunku zakazując wprowadzania ograniczeń, które nie spełniają warunków określonych w Konstytucji (ustawodawca musi baczyć, aby ewentualne ograniczenie uzasadniała konieczna ochrona innej wartości konstytucyjnej i to - w niezbędnym zakresie). Stosowanie tej zasady tak jest charakteryzowane w doktrynie: „Konstytucja dopuszcza ograniczenie prawa informacyjnego znane ustawom szczególnym (...). Zgodnie z tym wyliczeniem możliwe będzie utajnienie posiedzenia Sejmu na temat obronności, wyłączenie powszechnego dostępu do dokumentów strategicznego dla Polski kontraktu, dokumentów negocjacji z NATO (bezpieczeństwo państwa), przygotowanie zabezpieczenia ważnej wizyty państwowej (porządek publiczny). Ze względu na inne chronione dobra - prawo do prywatności, ochronę danych osobowych, prawa strony w postępowaniu - będzie można nadal ograniczać dostęp do dokumentów urzędowych dotyczących innych osób fizycznych. Nie będzie jednak można zakazać dostępu bez precyzyjnego odniesienia się do rodzaju chronionego dobra, a to z kolei będzie podlegało kontroli Trybunału Konstytucyjnego" (I. Lipowicz w - Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 r. pod red. J. Bocia, Wrocław 1998 s. 115).

Moje pytanie dotyczy zatem tego, czy niedopuszczenie do upublicznienia zawartości tego raportu można uzasadnić przez wykazanie, że działanie to było uzasadnione potrzebą ochrony dóbr wymienionych w art. 61 ust. 3 Konstytucji?

Powoływany raport zawiera wyniki badań posiadające status badań naukowych. Jakość stosowanego instrumentarium badawczego, a także standardy ich prezentacji (w szczególności uniemożliwienie identyfikacji danych osobowych badanych) gwarantują autorzy bądź kierownicy badań, osoby dysponujące niebagatelnym dorobkiem naukowym.

Okoliczność ta obliguje do powołania art. 73 Konstytucji, który gwarantuje wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników. Wraz z art. 54, który zapewnia wolność wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechnienia informacji zapisy te dopełniają konstytucyjne standardy funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego - kształtują pozycję obywatela, który dysponuje prawami i wolnościami umożliwiającymi dostęp do informacji, a tym samym dojrzałe uczestnictwo w życiu publicznym. Zasada bezpośredniego stosowania Konstytucji, która w pełni dotyczy powołanych norm powoduje, że władze publiczne są nimi związane, a obywatel może się na nie powoływać wprost i dochodzić swych roszczeń na drodze sądowej.

Zapisy Konstytucji RP sytuują interes publiczny związany z autonomią informacyjną na tyle wysoko, że kształtują prawo do dostępu do informacji jako samoistne i bezpośrednie, zaś związane z nim wolności ograniczone mogą być jedynie w sposób określony w Konstytucji (art. 31 ust. 3).

W konferencji poświęconej prezentowaniu wyników badań - za zaproszenie na którą bardzo dziękuję - brał udział mój przedstawiciel. Będę zatem wdzięczny za przekazane mi informacji, czy czasowe utajnienie wyników badań opisujących tak istotny

obszar działalności szkoły znajduje potwierdzenie w decyzjach wydanych przez Panią Minister. Ze względu na wagę przedstawionych problemów będę również niezmiernie zobowiązany za stanowisko, jak i ewentualne działania Pani Minister w sprawie.

Z wyrazami szacunku

/-/